

ბატონიშვილის ბიბლიოთეკა

ციტირებისთვის:

ჭეიშვილი ი., „პენუმბრის“ მნიშვნელობა სამართალში და მისი შინაარსობრივი ევოლუცია
ჰარტამდე, ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“, N2, 2018

ელექტრონული იურიდიული ბიბლიოთეკა www.princelibrary.ge

შექმნილია USAID/PROLoG-ის ფინანსური ხელშეწყობით

სულხან-საბა ორბელიანის
ფონდის ინიციატივა

USAID
ამერიკელი ხალხისგან

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE

კანონის უზენაესობის მხარდაჭერა
საქართველოში (PROLoG)

„პენუმბრის“ მნიშვნელობა სამართალში და მისი შინაარსობრივი ევოლუცია ჰარტამდე

იაკობ ჭეიშვილი*

I. შესავალი

სასამართლო პრაქტიკამ გამოააშკარავა ნორმები, რომლებიც სიზუსტის ნაკლებობას განიცდის. საქმის განხილვისას ასეთი განზოგადებული ნორმები, თავის მხრივ, საჭიროებენ მოსამართლეთა მხრიდან დაკონკრეტებას, რაც გულისხმობს ნორმის იმგვარ ინტერპრეტაციას, რომელიც შესატყვისად მოერგება მოცემულ განსახილველ საქმეს. დუორკინის შეხედულებით, როდესაც კანონმდებელი ქმნის კანონს, არ იცის, მას რა ბედი ეწევა რეალურ ცხოვრებაში და როგორ გამოყენებას ჰპოვებს იგი კონკრეტული კერძო სამართლებრივი ურთიერთობების მოსაწესრიგებლად,¹ შეიძლება თუ არა წინასწარ სათანადოდ ვერ განისაზღვროს, რამდენად სამართლიანი აღმოჩნდება ეს კანონი უკვე რეალურ ცხოვრებაში მისი გამოყენების დროს.² მოსამართლე ვალდებულია, სინამდვილის გათვალისწინებით, მიემხროს არა ლოგიკის, არამედ ცხოვრებისეული ურთიერთობებისა და შეფასებათა მეთოდს, და კანონი შესაბამისი ინტერპრეტაციითა და განმარტებით მიუსადაგოს კონკრეტულ საქმეს.³

ნორმები, რომლებიც მოსამართლეს აძლევს საშუალებას, კანონი განმარტოს უფრო ფართო იურისდიქციის ფარგლებში, ვიდრე ის ტექსტურად არის წარმოდგენილი, სამართლის სივრცეში

* სამართლის მაგისტრი, დოქტორანტი, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის მონვეული ლექტორი.

¹ უექსი რ., სამართლის ფილოსოფია, ძალიან მოკლე შესავალი, მ. ბაბუხაძის თარგმანი, ი. ბაჩიაშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2012, 58-60.

² რადბრუხი გ., კანონიერი უმართლობა და ზეკანონური სამართალი, დ. გეგენავას თარგმანი, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2012, 321-322

³ იქვე.

მიიჩნევა „პენუმბრულ ნორმებად“.⁴ „პენუმბრულ მსჯელობასთან“ დაკავშირებით მოსაზრება მოსამართლეთა და სამართლის მეცნიერთა შორის გაიყო. მომხრეები განმარტავდნენ, რომ კონსტიტუციის ტექსტი იტევს უფრო ფართო ინტერპეტაციას, რადგან „კონსტიტუციური ენით“ ჩამოყალიბებული ტექსტი უფრო ვიწროდ გადმოსცემს ფართოდ არსებულ შინაარსს.⁵ მონინააღმდეგეები უარყოფენ ამ მეთოდს და განმარტავენ, რომ სამართალშემფარდებელი მკაცრი სიზუსტით უნდა გაჰყვეს კონსტიტუციის ტექსტს, რადგან კონსტიტუციის ტექსტის პენუმბრულად მიჩნევა გამოიწვევს კონსტიტუციის ორიგინალი ტექსტისგან ინტერპრეტირებული შინაარსის გამოყოფას, რაც, თავის მხრივ, მოსამართლეებს საშუალებას მისცემს, განსხვავებული შედეგები დაადგინონ.⁶ ამავე პოზიციით, მოსამართლემ უნდა იმსჯელოს კანონის ტექსტთან მაქსიმალურად მიახლოებულად და არ უნდა შექმნას ახალი რეგულაცია.

II. „პენუმბრის“ იდეა

სიტყვა „პენუმბრა“ სათავეს იღებს ლათინური სიტყვიდან – **Paene** და ნიშნავს „თითქოს“, „მიახლოებულს“⁷. პენუმბრამ განსხვავებული მნიშვნელობა შეიძინა სხვადასხვა დარგში და არც სამართალი აღმოჩნდა გამონაკლისი. იურისპრუდენციაში ტერმინს სამართლებრივი ხასიათის მნიშვნელობა შესძინეს სხვადასხვა მოსამართლემ და სამართლის მეცნიერმა.

მეტაფორა „პენუმბრის“ იურიდიულ მეცნიერებაში პირველად გამოყენებასთან დაკავშირებით, მკვლევრებს სხვადასხვა შეხედულება აქვთ, თუმცა მიიჩნევა, რომ ეს ტერმინი სამართლის

⁴ Rideout C.J., Penumbral Thinking Revisited: Metaphor in Legal Argumentation, Journal of the Association of Legal Writing Directors, Vol.7, 2010, 156-158.

⁵ Reynolds G.H., Penumbral Reasoning on the Right, University of Pennsylvania Law Review, Vol.140, 1992, 1333.

⁶ იქვე.

⁷ <<https://en.oxforddictionaries.com/definition/penumbra>>

პრაქტიკაში პირველად XIX საუკუნეში გამოიყენეს.⁸ ჰენლის თანახმად, ცნება პირველად ოლივერ ვენდელ ჰოლმსმა გამოიყენა 1871 წელს. ის ამტკიცებდა, რომ უმჯობესია ახალი კანონი დაიხვეწოს „სიბნელისა და სინათლის პენუმბრაში, ვიდრე დარჩეს გაურკვეველობაში“⁹. ჰენლის შეფასებით, პენუმბრა სიმართლესა და სიცრუეს შორის არსებული სივრცეა, რომელიც თანაბრად ეკუთვნის ორთავეს.¹⁰

ტერმინი გამოიყენება, ასევე, მოსამართლე სტეფან ჯონსონ ფილდის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებაში საქმეზე, „მანტგომერი ბივენსის წინააღმდეგ“.¹¹ „პენუმბრით“ საქმეში აღწერილია მოსამართლის შეხედულება პერიოდზე, რომლის განმავლობაშიც ვერ დგინდებოდა პირი ცოცხალი იყო თუ გარდაცვლილი.¹² რეინოლდსი და დენინგი აღნიშნავენ, რომ „პენუმბრის“ იურისპრუდენციაში დანერგვამდე, ტერმინის შინაარსის მქონე ელემენტები იკვეთება ბევრად უფრო ადრინდელ სასამართლო გადაწყვეტილებაში. უფრო ზუსტად, მათ მიაკვლიეს პენუმბრული ხასიათის მსჯელობის ნიშნებს აშშ-ის უმაღლესი სასამართლოს XIX საუკუნის დასაწყისის

⁸ Sirico L.J.Jr., Failed Constitutional Metaphors: The Wall of Separation and the Penumbra, University of Richmond Law Review, Vol. 45, 2011, 478-81; Greely H.T., A Footnote to “Penumbra” in Griswold v. Connecticut, Constitutional Commentary, Vol. 6, 1989, 251; Henly B., “Penumbra”: The Roots of a Legal Metaphor, Hastings Constitutional Law Quarterly, Vol.15, 1987, 81.

⁹ Henly B., “Penumbra”: The Roots of a Legal Metaphor, Hastings Constitutional Law Quarterly, Vol.15, 1987, 81, 83-84, იხ. ციტ., Holmes, 1873 The Theory of Torts, 7 AM. L. REV. 652, 654, reprinted in 44 HARV. L. REV. 773, 775 (1931).

¹⁰ Rideout C.J., Penumbra Thinking Revisited: Metaphor in Legal Argumentation, Journal of the Association of Legal Writing Directors, Vol.7, 2010, 162-165.

¹¹ Montgomery v. Bevens, 1 Sawy. 653; 4 Am. Law T. Rep. U. S. Cts. 202.

¹² Sirico L.J.Jr., Failed Constitutional Metaphors: The Wall of Separation and the Penumbra, University of Richmond Law Review, Vol. 45, 2011, 459, 478-81; Greely H.T., A Footnote to “Penumbra” in Griswold v. Connecticut, Constitutional Commentary, Vol. 6, 1989.

პრაქტიკაში.¹³ მათი შეფასებით, მოსამართლე მარშალის მიერ „მაკოლეკი მერილენდის შტატის წინააღმდეგ“¹⁴ საქმეზე მიღებულ გადაწყვეტილებაში ჩამოყალიბებული მოსაზრება „პენუმბრული მსჯელობის კვინტენსენციური მაგალითი“¹⁵.

უდავოა, რომ სამართლის მეცნიერების მიერ მალევე იქნა ათვისებული ტერმინი „პენუმბრა“ და იგი მრავალჯერ გამოიყენეს სხვადასხვა სტატიაში, თუმცა იმის გამო, რომ სამართლის მკვლევრებს განსხვავებულად ესმოდათ იურისპრუდენციაში მისი მნიშვნელობა, აღნიშნულ ტერმინს სხვადასხვა მნიშვნელობით იყენებდნენ.¹⁶ გამონაკლისი არც სასამართლო აღმოჩნდა, მოსამართლეები როგორცაა: კარდოზო, ჰენდი, ბრანდეისი, ფრანკფურტერი, სტოუნი, ჰუჯისი, ბრენანი, ჯეკსონი, რუთლევჯი იყენებდნენ ტერმინს და როგორც გაირკვა, ისინი მათ მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებში ამრავალფეროვნებდნენ ტერმინის მნიშვნელობას.¹⁷

„პენუმბრის“ მრავალფეროვანი კონტექსტი განაპირობა იმ ფაქტმა, რომ იურისპრუდენციისთვის ჯერ უცხო იყო ზემოაღნიშნული მეტაფორის განმარტება. მოსამართლეები თავადვე ანიჭებდნენ ტერმინს მნიშვნელობას, რათა აღენერათ ის გარემოება, რაც მათ სურდათ გადმოეცათ.¹⁸ ასევე, თუ კანონი აღმოჩნდებოდა გაურკვეველი, სასამართლო შერაცხავდა მას ბუნდოვნად და ტერმინის გამოყენებით შესძენდა ექსპანსიურ ინტერპრეტაციას. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ მეტაფორებით

¹³ Reynolds G.H., *Penumbra Reasoning on the Right*, University of Pennsylvania Law Review, Vol.140, 1992, 1343-45, *Crandall v. Nevada*, 73 U.S. 35 (1868); *McCulloch v. Maryland*, 17 U.S. 316 (1819).

¹⁴ *McCulloch v. Maryland*, 17 U.S. (1819).

¹⁵ Denning B.P., Reynolds G.H., *Comfortably Penumbra*, Boston University Law Review, Vol. Vol.77, 1997, 1092-93.

¹⁶ Sirico L.J.Jr., *Failed Constitutional Metaphors: The Wall of Separation and the Penumbra*, University of Richmond Law Review, Vol. 45, 2011, 459, 482.

¹⁷ იქვე.

¹⁸ *Hanover Star Milling Co. v. Metcalf*, 240 U.S. 403, 426 (1916) (Holmes, J., concurring); Sirico L.J.Jr., *Failed Constitutional Metaphors: The Wall of Separation and the Penumbra*, University of Richmond Law Review, Vol. 45, 2011, 459, 479.

სარგებლობა ხელს უწყობს ავტორებს, ამ შემთხვევაში, მოსამართლეებს, აღწერონ თავიანთი ლოგიკური მსჯელობა. მეტაფორა, გარდა იმისა, რომ ტექსტის ლოგიკური მსჯელობის გადმოცემის ღირებულებაა და იცავს ავტორის აზრობრივი მსჯელობის კონტექსტს, ის, თავის მხრივ, ესთეტიკურად ამდიდრებს ტექსტს და მკითხველთათვის უფრო ადვილად აღსაქმელს ხდის ავტორის მიერ გადმოცემულ აზრს, რადგან ის არის აზრის მხატვრულად გამოსახვის სტილისტური ხერხი.¹⁹ მოსამართლეებისთვის კი ინდუქციური და დედუქციური მსჯელობის განვითარებისთვის მეტაფორით სარგებლობა საკმაოდ ხელსაყრელი საშუალება აღმოჩნდა.

მოსამართლე ჰენდი, სხვებისგან განსხვავებით, უფრო ხშირად სარგებლობდა ტერმინით და როგორც წესი, ის პენუმბრის მეშვეობით აქცენტს აკეთებდა სიტყვებზე, ცნებებზე, რომლებიც იყო ბუნდოვანი. მაგალითისთვის საქმეზე, „შემოსავლების სამსახური იკლჰეიმერის წინააღმდეგ“²⁰, გადანყვეტილებაში მან აღნიშნა: „სტატუტში მოხსენიებული სიტყვები არ არის სამეცნიერო სიმბოლოების შესატყვისი, ისინი პენუმბრულია, ბუნდოვანია და ორაზროვანი“²¹.

მოსამართლე ოლივერ უენდელ ჰოლმსმა ისარგებლა ტერმინით, რათა აღწერა უფლებების ის კატეგორია, რომლებიც კონსტიტუციიდან გამომდინარეობდნენ არა პირდაპირ, არამედ მსჯელობის და ლოგიკის შედეგად. მან აღნიშნა, რომ: „პენუმბრა კანონს აძლევს საშუალებას გასცდეს მისი იურისდიქციის საზღვრებს, რათა კანონმა შესძლოს დაიცვას მის ფარგლებში არსებული ობიექტი“²².

¹⁹ Rideout C.J., Penumbral Thinking Revisited: Metaphor in Legal Argumentation, Journal of the Association of Legal Writing Directors, Vol.7, 2010, 158-160.

²⁰ Commissioner of Internal Revenue v. Ickelheimer, 132 F.2d 660 (2d Cir. 1943).

²¹ Sirico L.J.Jr., Failed Constitutional Metaphors: The Wall of Separation and the Penumbra, University of Richmond Law Review, Vol. 45, 2011, 480 (citing Comm'r v. Ickelheimer, 132 F.2d 660, 662 (2d Cir. 1943) (Hand, J., dissenting))

²² Schlesinger v. Wisconsin, 270 U.S. 230, 241 (1926) (Holmes, J., dissenting).

მან, ასევე, მოსამართლე დაგლასის მსგავსად, კონსტიტუციის შესწორებების ტექსტში არსებული პენუმბრული ნორმების ფართო ინტერპრეტაციით დაასაბუთა გადაწყვეტილება, სადაც აღნიშნა, რომ ფარული სატელეფონო მოსმენის შედეგად მოპოვებული მტკიცებულება არ უნდა დაერთოს საქმის მასალებს მტკიცებულების სახით, რადგან „მეოთხე და მეხუთე შესწორება იცავს დაცვის მხარეს“.²³

მოსამართლე კორდოზომ გამოიყენა პენუმბრის მეტაფორა, რათა აღენერა სივრცე, რომელიც გაურკვეველი, ბუნდოვანია კანონმდებლობაში. მოსამართლე ფელიქს ფრანკფურტერმა კი, როგორც ჩანს, მოსამართლეთაგან ტერმინის მნიშვნელობასთან ყველაზე მიახლოებულად იმსჯელა და განმარტა: „ეჭვგარეშეა, რომ ძირითადი იურიდიული მნიშვნელობის მქონე კანონის საზღვრებს გააჩნიათ პენუმბრა, რომლებიც, მოსამართლეებს აძლევთ თავისუფალი მსჯელობის საშუალებას“²⁴.

III. „პენუმბრის“ მოსამართლე დაგლასისეული გაგება

ტერმინის შინაარსობრივი მრავალფეროვნება დასრულდა 1965 წელს მოსამართლე უილიამ დაგლასის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების შედეგად. თანამედროვე სამართლის პრაქტიკაში „პენუმბრა“ ასოცირდება მოსამართლე დაგლასთან და მის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებასთან საქმეზე, „გრისუოლდი კონექტიკუტის წინააღმდეგ“²⁵, რომელშიც მან აღნიშნა, რომ „პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა იკვეთება კონსტიტუციის პენუმბრული მუხლებიდან“²⁶.

²³ Olmstead v. United States, 277 U.S. 438, 469 (1928) (Holmes, J., dissenting).

²⁴ Coleman v. Miller, 307 U.S. 433, 465 (1939) (Frankfurter, J., concurring).

²⁵ Greely H.T., A Footnote to “Penumbra” in Griswold v. Connecticut, Constitutional Commentary, Vol. 6, 251-252; Griswold v. Connecticut, 381 U.S. 479 (1965).

²⁶ Rideout C.J., Penumbra Thinking Revisited: Metaphor in Legal Argumentation, Journal of the Association of Legal Writing Directors, Vol.7,

აღნიშნული საქმიდან ირკვევა, რომ კონექტიკუტის შტატმა მიიღო კანონი, რომლის მიხედვითაც, კონტრაცეპტივების მოხმარება გახდა დასჯადი. მოსამართლე დაგლასმა ეს კანონი არაკონსტიტუციურად მიიჩნია, ვინაიდან, მისი შეფასებით, იგი არღვევდა ადამიანის პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის ფუნდამენტურ უფლებას.²⁷ მოსამართლე დაგლასი აცნობიერებდა რა, რომ საქმე ეხებოდა ადამიანის ისეთ მნიშვნელოვან უფლებებს, როგორიცაა პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას და მეუღლეთა კონფიდენციალურობა, გადანყვითა აღნიშნული საკითხის ახლებური მონესრიგება, ვიდრე ეს მანამდე მიღებული იყო მოსამართლე მეღვილ ფულერის მიერ 1905 წელს მიღებულ გადანყვითილებაში საქმეზე, „ლოქნერი ნიუ იორკის წინააღმდეგ“²⁸.

აშშ-ის კონსტიტუციის ტექსტში პირდაპირ არ არის მითითებული პირადი ხასიათის უფლებების დაცვის შესახებ ნორმები, რაც, თავის მხრივ, საშუალებას მისცემდა მოსამართლეს, მიეღო შესაბამისი გადანყვითილება, რის გამოც დაგლასმა კონსტიტუციაში წარმოდგენილი პენუმბრულ მუხლებში იპოვა ის კონტექსტი, რომელიც უზრუნველყოფდა ზემოაღნიშნული უფლებების დაცვას. უფრო ზუსტად კი, აშშ-ის კონსტიტუციის პირველ, მესამე, მეოთხე, მეხუთე და მეცხრე შესწორებებში არსებული მსჯელობიდან გამომდინარე, მან განმარტა – სასამართლომ უნდა დაიცვას პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობისა და მეუღლეთა კონფიდენციალურობის უფლებები, იმ უფლებებზე დაყრდნობით, რომლებიც დაცულია აშშ-ის კონსტიტუციაში წარმოდგენილი შესწორებების მიერ.²⁹ ამ განმარტებას მან საფუძვლად დაუდო შემდეგი მსჯელობა: „გარკვეული გარანტიები უფლებათა ბილში მოიცავენ პენუმბრულ მუხლებს, რომლებიც ჩამოყალიბდა იმ გარანტიების შინაარსიდან გამომდინარე, რომლებიც იცავენ

2010, 155, 156; Henly B., „Penumbra”: The Roots of a Legal Metaphor, Hastings Constitutional Law Quarterly, Vol.15, 1987, 83.

²⁷ Griswold v. Connecticut, 381 U.S. 479 (1965).

²⁸ Lochner v. New York, 198 U.S. 45 (1905).

²⁹ Henly B., „Penumbra”: The Roots of a Legal Metaphor, Hastings Constitutional Law Quarterly, Vol.15, 1987, 260.

სიცოცხლისა და საკუთრების ხელშეუხებლობას³⁰. მოსამართლის განმარტებით, კონსტიტუციაში ჩამოთვლილი „ძირითადი უფლებები“ შესუსტებული იქნებოდა „პერიფერიული უფლებების გარეშე“³¹.

დაგლასი „პენუმბრაში“ ხედავს შესაძლებლობას, კანონმდებლის მიერ დაშვებული უზუსტობა გამოსწორდეს კონსტიტუციით აღიარებული ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად. მსგავს მოსაზრებას ავითარებს ჰენლიც, რომელიც პენუმბრაში მოიაზრებს საშუალებას, მოსამართლემ მიიღოს გადაწყვეტილება მისი დისკრეციის ფარგლებში.³² მოსამართლე დაგლასის მიერ მიღებულმა გადაწყვეტილებამ, პენუმბრული ინტერპრეტაციით, კვლავ წინა პლანზე წამოსწია ადამიანის უფლებები სახელმწიფო ძალაუფლების ფონზე. პენუმბრის იდეის გააქტიურებამ ფართო გზა გაუხსნა სამართლის განვითარებასა და ინტერპრეტაციაზე დაფუძნებული მართლმსაჯულების სტაბილურობის უზრუნველყოფას.

IV. განსხვავებული მოსაზრებები

ტერმინის დადგენილი მნიშვნელობის მიუხედავად, მოსამართლე კოზინსკი და პროფესორი ვოლოხი გამოეყენენ ამ რუტინას და თავიანთი განსხვავებული აზრის დაფიქსირების მიზნით აღნიშნეს, რომ სასამართლოების მიერ პენუმბრული მსჯელობის გამოყენება „ორივე გზით არის შესაძლებელი“, – ის შეიძლება გამოყენებულ იქნეს, როგორც პიროვნების თავისუფლების, ისე ხელისუფლების უფლებამოსილების გაფართოების ან შეზღუდვის მიზნით.³³ ამგვარ მსჯელობას ეთანხმება რიჩარდ ლევი და არგუმენტად მოაქვს ის, რომ პენუმბრული მსჯელობის, ფუნდამენტური უფლებებისა და პოლიტიკური თეორიის ფარგლების გათვალისწინებით, სასა-

³⁰ Griswold v. Connecticut, 381 U.S. 479, 482, 484 (1965).

³¹ იქვე

³² Henly B., “Penumbra”: The Roots of a Legal Metaphor, Hastings Constitutional Law Quarterly, Vol.15, 1987, 81-82.

³³ Kozinski A., Volokh E., A Penumbra Too Far, Harvard Law Review, Vol. 106, 1993, 1657.

მართლოს მიერ ინტერვენცია შეიძლება მიჩნეულ იქნეს გამართლებულად, თუ სასამართლო მსჯელობა ემსახურება ადამიანის უფლებების ან მათი ეკონომიკური ინტერესების დაცვას.³⁴ სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, სასამართლო გადაწყვეტილების მიერ კანონმდებლობით დადგენილი საზღვრების დარღვევა უნდა გამართლდეს მხოლოდ ადამიანის უფლებების ან მათი ქონების დაცვით.

მიუხედავად იმისა, რომ ამერიკულ სამართალში „პენუმბრულმა მსჯელობამ“ „პრივილიგიზებული“ ადგილი დაიმკვიდრა, უმაღლესი სასამართლოს ამგვარ დადგენილ პრაქტიკას მონინალმდეგებიც გამოუჩნდნენ.³⁵ მაგალითისთვის, მოსამართლე ბორკი ლიად ენინალმდეგებოდა უმაღლესი სასამართლოს მიერ დადგენილ ამგვარ პრაქტიკას.³⁶ მოსამართლე ბლეკი კი აკრიტიკებდა კონსტიტუციის პენუმბრულ მუხლებში ადამიანის უფლებების ძიებას და არ მიესალმებოდა „უფლებათა ბილის“ მიერ დადგენილი იურისდიქციის ფარგლების „განწევის“ მიდგომას.³⁷ მისი მოსაზრებით, კონსტიტუციის მიმართ მეტი პატივისცემა საჭირო და საჭიროა მისი იმ სახით მიღება, როგორაც არსებობს. მისი შეხედულებით, კონსტიტუცია არ უნდა გახდეს სხვადასხვაგვარი ინტერპრეტაციის მსხვერპლი, რაც გამოიწვევს არაერთგვაროვანი პრაქტიკის დანერგვას.³⁸ როგორც უილიამ ჯ. უოთკინსი წერს, რომ „პენუმბრული მუხლების მეშვეობით, კონსტიტუციური გარანტიების გამოსავლენად, კონსტიტუცია შეუსაბამო ადგილია“.³⁹

³⁴ Levy R.E., *Escaping Lochner's Shadow: Toward a Coherent Jurisprudence of Economic Rights*, 73 North Carolina Law Review, Vol. 73, 1995, 364.

³⁵ Rideout C.J., *Penumbral Thinking Revisited: Metaphor in Legal Argumentation*, Journal of the Association of Legal Writing Directors, Vol.7, 2010, 155, 156-57.

³⁶ Reynolds G.H., *Penumbral Reasoning on the Right*, University of Pennsylvania Law Review, Vol.140, 1992, 1333.

³⁷ Griswold v. Connecticut, 381 U.S. 508 (1965) (Black, J., dissenting)

³⁸ იქვე.

³⁹ იხ., Watkins W.J. Jr., *The Driver's Privacy Protection Act: Congress Makes A Wrong Turn*, South Carolina Law Review, Vol.49, 1998.

პენუმბრული განმარტების მოწინააღმდეგეთათვის ტერმინი გარკვეულწილად „ინტელექტუალურად დამაბნეველია“⁴⁰. მათი შეფასებით, პენუმბრული სივრცე კანონმდებლობაში მყარი არაა და ამ კუთხით იგი საყურადღებოა. სასამართლო გადაწყვეტილებებში მეტაფორების გამოყენება კანონის შინაარსის აღსაწერად ან მოტივაციის დასასაბუთებლად, თავის მხრივ, კანონმდებლობაში არსებული პენუმბრული სივრცის გამოვლინებაა.⁴¹

V. ჰარტამდელი „პენუმბრის“ სამართლებრივი იდეის გამოყენების საფუძველი და რისკი

პენუმბრული ნორმა არ ადგენს ეტიმოლოგიური მნიშვნელობის საზღვრებს და არ განსაზღვრავს ნორმის შინაარსით დადგენილი კონკრეტული იურისდიქციის ფარგლებს. პენუმბრა მოსამართლეს საშუალებას აძლევს, კონსტიტუციის ტექსტი დაუკავშიროს იმ უფლებებს, რომლებიც პირდაპირ არ არის ჩამოთვლილი კონსტიტუციაში, თუმცა გამომდინარეობს მისი ტექსტის შინაარსიდან.⁴²

ფაქტია, რომ სასამართლო პრაქტიკაში არსებობს „რთული შემთხვევები“,⁴³ ანუ კანონის არარსებობის გამო მოსამართლე ვალდებულია გადაწყვეტილება მიიღოს სამართლის პრინციპების ფარგლებში გაკეთებული ინტერპრეტაციის საფუძველზე. გარდა ამისა, საქმის ფაქტობრივი გარემოებების შესწავლისას მოსამართლეს ექმნება შინაგანი რწმენა და გადაწყვეტილებას იღებს ადამიანის უფლებების და მათ საკუთრებაში არსებული ქონების დაცვის სასარგებლოდ. აქედან გამომდინარე, ნათელია, რომ რთული შემთხვევების განხილვისას პენუმბრული ნორმით სარგებლობა საჭირო და სავალდებულო. თავის მხრივ, აღნიშნული

⁴⁰ Sirico L.J.Jr., *Failed Constitutional Metaphors: The Wall of Separation and the Penumbra*, *University of Richmond Law Review*, Vol. 45, 2011, 488.

⁴¹ იქვე.

⁴² Henly B., *“Penumbra”: The Roots of a Legal Metaphor*, *Hastings Constitutional Law Quarterly*, Vol.15, 1987, 96.

⁴³ იხ., Dworkin R., *Hard Case*, *Harvard Law Review*, Vol. 88, No. 6, 1975, 1057-1109.

მსჯელობა ჩრდილს აყენებს პენუმბრული ნორმების გამოყენების მონინალმდეგეების მიერ გამოთქმულ კრიტიკულ შეფასებებს.

პენუმბრა, ანუ ნახევარჩრდილი სტრუქტურულად შედგება ჩრდილისგან და შუქისგან. ჩრდილი შუქის ნაკლებობიდან წარმოიქმნება. მეტაფორული გაგებით, მაგალითად, „ადამიანის უფლებები უნდა მოვიზიაროთ შუქის კონტექსტში, რომელიც მოიცავს ორივე მხარეს – შუქსაც და ჩრდილსაც“⁴⁴. ის გარემოება, რომ „პენუმბრა“ ნახევარჩრდილია და ეს მას ორაზროვნობის რეპუტაციას უქმნის, შეიძლება გაკრიტიკდეს იმით, რომ ნახევარჩრდილსაც და ჩრდილსაც აქვთ ერთი, საერთო წყარო – შუქი, მაშასადამე, ორივე კუთხით მსჯელობისას პენუმბრულ მსჯელობას საფუძვლად უდევს შუქი, მაშასადამე, ადამიანის უფლებები.⁴⁵

„პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება უფრო ძველია ვიდრე კონსტიტუცია, უფლებათა ბილი, კანონები, პოლიტიკური პარტიები და სხვ.“⁴⁶ მოსამართლე დაგლასის ეს მოსაზრება ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ მოსამართლის მიერ პენუმბრული ნორმის ინტერპრეტაციას სამართლებრივად აძლიერებს ფაქტი, რომ ადამიანის ცხოვრებაში უდიდესი მნიშვნელობა აქვს უფლებებსა და თავისუფლებებს, შესაბამისად, არაფერი, მით უმეტეს კანონი, არ უნდა ხელყოფდეს მათ, მეტიც, კანონი უნდა ემსახურებოდეს კერძო პირთა უფლებებისა და საკუთრების დაცვას.

ამგვარად, რახან მოსამართლეთა მიერ პენუმბრული ნორმების ინტერპრეტაციაზე დაყრდნობით მიღებული გადაწყვეტილებები ემსახურება პირთა უფლებების, საკუთრებისა და თავისუფლებების დაცვას, შეუძლებელია პენუმბრული ნორმებით სარგებლობა გამოყენებულ იქნეს ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის სანინალმდეგოდ.

⁴⁴ Henly B., „Penumbra”: The Roots of a Legal Metaphor, Hastings Constitutional Law Quarterly, Vol.15, 1987, 99.

⁴⁵ იქვე.

⁴⁶ Dixon R.G., The Griswold Penumbra: Constitutional Charter for an Expanded Law of Privacy?, Michigan Law Review, Vol.64, 1965, 60-61.

VI. დასკვნა

პენუმბრის შინაარსმა ევოლუცია განიცადა ასტრონომიიდან და ადგილი დაიმკვიდრა იურისპრუდენციაში. მისი მნიშვნელობა ეტაპობრივად დაიხვეწა, ამ განვითარების ეტაპი, გარკვეულწილად, განმარტების ეპოქა, დაასრულა მოსამართლე დაგლასის მიერ მიღებულმა გადაწყვეტილებამ. ამიტომაც საქმე „გრისუოლდი კონექტიკუტის შტატის წინააღმდეგ“ ასოცირდება მეტაფორა „პენუმბრის“ სამართლის სივრცეში დამკვიდრებასთან.

პენუმბრულ ნორმებთან და მსჯელობასთან დაკავშირებული აზრთა სხვადასხვაობის მიუხედავად, იგი საბოლოოდ დამკვიდრდა იურისპრუდენციაში. ჩამოყალიბდა ტერმინის გაგების ძირითადი მიმართულებებიც. თანამედროვე სამართალში პენუმბრა დაერქვა იმ ნორმებს, რომლებიც მოსამართლეს საშუალებას აძლევს, ფართო ინტერპრეტაციის საფუძველზე მიიღოს გადაწყვეტილება. რა თქმა უნდა, მოსამართლემაც გარკვეულ ჩარჩოებში უნდა იმოქმედოს და თავს უფლება არ მისცეს, პენუმბრული ნორმები სამართლის ძირეული ცვლილებებისთვის გამოიყენოს, ვინაიდან ამ შემთხვევაში დიდია სამართლიდან პოლიტიკაში გადასვლის საფრთხე.